

การประชุมวิชาการระดับชาติ
ทางศิลปศาสตร์ประยุกต์ ครั้งที่ 11

พลิกโฉมสังคมอุดมศึกษา สู่ยุคดิจิทัล

20 พฤษภาคม 2565

ณ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ตารางการนำเสนอ

NCAA: ห้องนำเสนอ 1 (11:00 น. – 12:00 น.)		
กรรมการดำเนินรายการประชุม (Moderators):		
<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มรกต มุกตะ 2. อาจารย์ ดร.ไยแก้ว ศีลรักษ์ 		
เวลา	เรื่อง	ผู้นำเสนอ
11.00 – 11.20 น.	การสร้างความตระหนักรู้ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาในสถาบันอุดมศึกษา	ไยแก้ว ศีลรักษ์
11.20 – 11.40 น.	แนวทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมข่าวปลอมทางระบบคอมพิวเตอร์: กรณีศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบความผิดฐานข่าวปลอมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2560 กับ รัฐบัญญัติการป้องกันการหลอกลวงและการจัดการสื่อออนไลน์ ค.ศ. 2019 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์	คณาธิป ทองรวีวงศ์
11.40 – 12.00 น.	การคุ้มครองลูกจ้างจากความรับผิดในฐานะผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมาย คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปและพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล	คณาธิป ทองรวีวงศ์
12.00 – 13.20 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน	
NCAA: ห้องนำเสนอ 1 (13:20 น. – 15:00 น.)		
กรรมการดำเนินรายการประชุม (Moderators):		
<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรภรณ์ สุนทรวิบูลย์ 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พนิดา จันทกรรณต์ 3. อาจารย์ ดร.ปุณยวีร์ วิเศษสุนทรสกุล 		
13.20 – 13.40 น.	การพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายภายใต้โมเดล ABC - 6D เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของประชาชนจังหวัดชัยภูมิ	ศิริวัฒน์ โปธิเวชกุล ณัฐพรชัย ชัยสินคุณานนต์
13.40 – 14.00 น.	การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติกของผู้บริโภค ต่อการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ด้วยแบบจำลองปัจจัยการผลิตและผลผลิต	ศิริวัฒน์ วงศ์ประเสริฐผล ดนุพล อริยสังจากร พงษ์สันต์ บัณฑิตสกุลชัย
14.00 – 14.20 น.	คุณลักษณะของงานและความเหนียวแน่นในทีมที่พยากรณ์ความกระปรี้กระเปร่าในการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจ การไฟฟ้า	ธเนศพล คล้ายแขก ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร
14.20 – 14.40 น.	ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเครียดของเจ้าหน้าที่ตรวจค้นที่ปฏิบัติงาน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	วรวิธ เสนิชัย
14.40 – 15.00 น.	แนวทางการส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวจากสื่อโทรทัศน์ กรณีศึกษา: สื่อโทรทัศน์เกาหลีประเภทซีรีส์	ดลฤทัย จันทร์ศรี ปริชญา นามเสนาะ อิสริยา ตริระสกุล สุภาพร วิชัยดิษฐ์
16.00 – 16.30 น.	ประธานในพิธีมอบรางวัล Best Paper Awards และกล่าวปิดงาน	

สารบัญบทความ

NCAA2022: หองนำเสนอ 1	
เรื่อง	หน้า
การสร้างความตระหนักรู้ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาในสถาบันอุดมศึกษา นำเสนอโดย...ไยแก้ว ศีลรักษ์	1-8
แนวทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมข่าวปลอมทางระบบคอมพิวเตอร์: กรณีศึกษา เปรียบเทียบองค์ประกอบความผิดฐานข่าวปลอมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิด เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2560 กับ รัฐบัญญัติการป้องกันการ หลอกลวงและการจัดการสื่อออนไลน์ ค.ศ. 2019 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ นำเสนอโดย...คณาธิป ทองรวีวงศ์	9-15
การคุ้มครองลูกจ้างจากความรับผิดในฐานะผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล: ศึกษาเปรียบเทียบ กฎหมาย คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปและพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล นำเสนอโดย...คณาธิป ทองรวีวงศ์	16-22
การพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายภายใต้โมเดล ABC - 6D เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของประชาชนจังหวัดชัยภูมิ นำเสนอโดย...ศิริวัฒน์ โปธิเวชกุล, ณิชปุรยา ชัยสินคณานนต์	23-29
การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติกของผู้บริโภค ต่อ การปล่อยก๊าซเรือนกระจก ด้วยแบบจำลองปัจจัยการผลิตและผลผลิต นำเสนอโดย...ศิริวัฒน์ วงศ์ประเสริฐผล, ดนุพล อริยสังจากร, และพงษ์สันต์ บัณฑิตสกุลชัย	30-41
คุณลักษณะของงานและความเหนียวแน่นในทีมที่พยากรณ์ความกระปรี้กระเปร่าในการทำงานของ พนักงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้า นำเสนอโดย...ธเนศพล คล้ายแขก, ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร	42-47
ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเครียดของเจ้าหน้าที่ตรวจค้นที่ปฏิบัติงาน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นำเสนอโดย...วรวิธ เสนีชัย	48-54
แนวทางการส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวจากสื่อโทรทัศน์ กรณีศึกษา: สื่อโทรทัศน์เกาหลี ประเภทซีรีส์ นำเสนอโดย...ดลฤทัย จันทร์ศรี, ปรัชญา นามเสนาะ, อสิริยา ตรีระสกุล, และ สุภาพร วิชัยดิษฐ์	55-64

สารบัญบทความ (ต่อ)

NCAA2022: หอ้งนำเสนอ 2	
เรื่อง	หน้า
การดำรงภาษาและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายมอญในเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร นำเสนอโดย...จันทิรา จันทร์เจริญสุข	65-77
เทคนิควิธีการแนะแนวชีวิตของพระพุทธเจ้าในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท นำเสนอโดย...ยุริธร จีนา	78-84
การศึกษาความต้องการและปัญหาการใช้ภาษาอังกฤษของบุคลากรในกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย แห่งอนาคต New S-Curve: อุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร นำเสนอโดย...อำภาพรรณ ตันตินาครกุล, พัชรี เมืองนาคิน, พนิดา จันทกรานต์, ธเนศ อังศ์วัฒน์กุล, Susanne Sara Thomas, และฐปนีย์ เขมานวงค์	85-99
ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง นำเสนอโดย...ชนิกานต์ ทับทัง, นิดา ลากศรีสวัสดิ์	100-106
ปัญหาการใช้เครื่องหมายวรรคตอนในการเขียนภาษาจีนของผู้เรียนชาวไทย นำเสนอโดย...จันทพงศ์ บุรณะชัยวงศ์	107-115
การปรากฏร่วมระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” และคำคุณศัพท์ภาคแสดงในภาษาไทยปัจจุบัน นำเสนอโดย...สุรีเนตร จรัสจรุงเกียรติ	116-117

การคุ้มครองลูกจ้างจากความรับผิดในฐานะผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล: ศึกษาเปรียบเทียบ
กฎหมาย คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปและพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
พ.ศ. 2562

THE PROTECTION OF EMPLOYEE FOR LIABILITY AS DATA PROCESSOR: THE
COMPARATIVE ANALYSIS OF EUROPEAN GENERAL PERSONAL DATA PROTECTION
REGULATION (GDPR) AND PERSONAL DATA PROTECTION ACT B.E. 2562

คนาธิป ทองรวีวงศ์

KANATHIP THONGRAWEWONG

คณะนิติศาสตร์และสถาบันกฎหมายสื่อดิจิทัล

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต กรุงเทพมหานคร

Faculty of law and Digital Media Law Institute.

Kasem Bundit University, Bangkok

kanathip.tho@kbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักกฎหมาย องค์ประกอบ และเงื่อนไขของรองข้อมูลส่วนบุคคล
คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป (GDPR) ในประเด็นการกำหนดหน้าที่และความรับผิดของลูกจ้างในฐานะผู้
ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล 2) ศึกษาแนวทางการปรับใช้และตีความการกำหนดหน้าที่และความรับผิดของลูกจ้างใน
ฐานะผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล .ศ. 2562 โดยศึกษาเปรียบเทียบกับ
กฎหมายสหภาพยุโรป (GDPR) (3) เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อลดผลกระทบทางลบต่อลูกจ้าง
ผลการวิจัยพบว่า (1) กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปกำหนดแนวทางการตีความที่ชัดเจนในประเด็น
การกำหนดหน้าที่และความรับผิดของลูกจ้างซึ่งจะไม่มีอยู่ในสถานะผู้ประมวลผลข้อมูลเนื่องจากผู้ประมวลผลคือผู้ให้
บริการภายนอก (2) พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูล พ.ศ. 2562 กำหนดนิยามของผู้ประมวลผลตามตัวแบบกฎหมาย
สหภาพยุโรป แต่ไม่กำหนดแนวทางตีความที่ชัดเจนส่งผลให้ นายจ้างสามารถกำหนดให้ลูกจ้างเป็นผู้ประมวลผลโดย
การแต่งตั้ง ทำให้ลูกจ้างต้องรับภาระและมีความเสี่ยงต่อความรับผิดเกินความจำเป็นและไม่ได้สัดส่วนอีกทั้งไม่
สอดคล้องกับแนวทางสหภาพยุโรป ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วน
บุคคล พ.ศ. 2562 โดยกำหนดนิยามของผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลให้ชัดเจนว่าไม่ รวมถึงลูกจ้าง

คำสำคัญ: กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยุโรป พ.ศ. 2562
ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) study the legal principles, elements and conditions of The European Data Protection Act (GDPR) on the determination of duties and liabilities of employees as data processor. 2) to study the guidelines for the implementation and interpretation of the assignments and responsibilities of employees as data processors by conducting comparative analysis of the Personal Data Protection Act 2019 (PDPA) and the European Union (GDPR) 3) to propose recommendations for amendments to the law to reduce the negative impact on employees. The results of the research indicated that (1) the European Union Personal Data Protection Law

provides clear interpretation guidelines on the issue determining the duties and responsibilities of an employee as a data processor. In this regards, an employee shall not be interpreted as data processor which another entity or sub-contractor. (2) The Personal Data Protection Act B.E. . 2019 defines the definitions of data processor in accordance with the EU legal model but does not set clear interpretation guidelines, resulting in employers are able to designate employees as data processor by appointing or making contract resulting in a risk of excessive and disproportionate liability for employee and is inconsistent with EU guidelines. Therefore, the researcher proposes recommendation for amending the Personal Data Protection Act, B.E. 2562 to clearly define the definition of a data processor and exclude employees.

Keywords: GDPR, PDPA, data processor, employee

1. ความเป็นมาของปัญหา

ในเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 2018 กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฉบับใหม่ของสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation หรือ GDPR) มีผลใช้บังคับแทนที่ กฎหมายเดิม (Directive 95/46/EC) ส่งผลกระทบต่อหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลระบุตัวตนของบุคคล (Personal data) ทั้งผู้ประกอบการขนาดใหญ่ กลางและย่อม ผู้เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (Kuner, 2018) กฎหมายนี้มีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคลแต่มีขอบเขตจำกัดเฉพาะในด้านข้อมูลของบุคคล (Solove, 2006) โดยแนวคิดและหลักการปรากฏในความตกลงระหว่างประเทศหลายฉบับ (Voss, 2017) ในส่วนของประเทศไทย ก่อนปี พ.ศ. 2562 ไม่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะ แต่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล เช่น กฎหมายคุ้มครองข้อมูลเฉพาะบางภาคส่วนของธุรกิจ เช่น ธุรกิจการเงิน อย่างไรก็ตามในเดือนกุมภาพันธ์ปี พ.ศ. 2562 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ลงมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลก่อนการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมีนาคมเพียงไม่ถึงหนึ่งเดือนและประกาศในราชกิจจานุเบกษาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562 แม้ว่ากฎหมายนี้ร่างขึ้นโดยอาศัยตัวแบบของกฎหมายสหภาพยุโรปแต่ก็มีหลายประเด็นที่แตกต่างกัน (คณาธิป ทองรวีวงศ์, 2564:1) รวมทั้งส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการในหลายแง่มุม เช่น การสร้างต้นทุนในการปฏิบัติตามเงื่อนไขต่างๆ ให้สอดคล้องกับกฎหมาย (Compliance cost) (คณาธิป ทองรวีวงศ์, 2564:2) เนื่องจากกฎหมายนี้จะผลบังคับใช้ในเดือนมิถุนายน 2565 จึงยังไม่มีคำพิพากษาหรือแนววินิจฉัย อีกทั้งตัวบทที่แปลจากกฎหมายสหภาพยุโรปในหลายมาตรายังไม่ชัดเจน จึงเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ โดยในที่นี้จะศึกษาปัญหาของนายจ้างซึ่งเป็นผู้ประกอบการและมีข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลต่างๆ ในความครอบครองหรือควบคุม เช่น ลูกค้า ผู้ใช้บริการ ฯลฯ ดังนั้น จึงต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งแบ่งเป็นหลายส่วน เช่น การรักษาความปลอดภัยของข้อมูล การเก็บรวบรวมและใช้ข้อมูลโดยอ้างความยินยอมหรือฐานอื่นอันเป็นข้อยกเว้นของความยินยอม โดยในส่วนของ การรักษาความปลอดภัยนั้น หากผู้ประกอบการมีผู้ประมวลผลก็มีหน้าที่ตามกฎหมายคือต้องทำข้อตกลงหรือสัญญาประมวลผล (Data processing Agreement หรือ DPA) โดยกำหนดคำสั่งและขอบเขตงานระหว่างกัน (มาตรา 40) ซึ่งผู้ประมวลผลนั้นจะต้องรับผิดชอบหากเกิดการสูญหายหรือรั่วไหลของข้อมูลส่วนบุคคลที่ตนได้รับมอบหมายให้ดำเนินการ กล่าวคือ นอกจากความรับผิดชอบทางสัญญาแล้วยังมีความรับผิดชอบในฐานะผู้ประมวลผลตามพระราชบัญญัตินี้ซึ่งมีโทษทางปกครองอีกด้วย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากนิยามของผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลในมาตรา 6 กำหนดว่า “บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งดำเนินการเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามคำสั่งหรือในนามของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล” จึงทำให้ ในทางปฏิบัติ นายจ้างบางรายตีความตามลักษณะอักษรว่า ลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับข้อมูลบุคคลอื่นเช่นลูกค้าของนายจ้าง จัดเป็นผู้ทำการตามคำสั่งนายจ้างและนายจ้างทำสัญญาประมวลผลโดยให้ลูกจ้างต้องมีความรับผิดชอบทางแพ่งตามสัญญา รวมทั้งเมื่อมีสถานะเป็นผู้ประมวลผลแล้วยังเกิดความรับผิดทางปกครองตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ค่าปรับไม่เกิน 3 ล้านบาทตามมาตรา 86 เมื่อผู้ประมวลผลไม่ดำเนินการรักษาความปลอดภัยข้อมูล ความรับผิดเหล่านี้เกินสัดส่วนของการทำหน้าที่ในฐานะลูกจ้างซึ่งโดยหลักกฎหมายทั่วไปหากลูกจ้างทำให้เกิดความเสียหายก็มีความรับผิดชอบตามกฎหมายอื่นอยู่แล้ว เช่น สัญญาจ้างแรงงาน กฎหมายแรงงาน กฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด จึงนำไปสู่ปัญหาของการศึกษาวิจัยนี้ว่า การตีความดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการสากลตามแนวทางกฎหมายสหภาพยุโรปอันเป็นต้นร่างหรือตัวแบบของ

พระราชบัญญัติดังกล่าวหรือไม่ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสารทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อคุ้มครองลูกจ้างจากแนวปฏิบัติหรือการตีความของนายจ้างที่ไม่สอดคล้องกับหลักการของกฎหมายต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักกฎหมาย องค์ประกอบ และเงื่อนไขของ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป (GDPR) ในประเด็นการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของลูกจ้างในฐานะผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับใช้และตีความการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของลูกจ้างในฐานะผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายสหภาพยุโรป (GDPR)
3. เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อลดผลกระทบทางลบต่อลูกจ้าง

3. สมมุติฐานการวิจัย

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 กำหนดนิยามของผู้ประมวลผลตามตัวแบบกฎหมายสหภาพยุโรป แต่ไม่กำหนดแนวทางตีความที่ชัดเจนส่งผลให้นายจ้างตีความโดยแต่งตั้งให้ลูกจ้างเป็นผู้ประมวลผล ทำให้ลูกจ้างต้องรับภาระและมีความเสี่ยงต่อความรับผิดชอบความจำเป็นและไม่ได้สัดส่วนอีกทั้งไม่สอดคล้องกับแนวทางสหภาพยุโรป งานวิจัยนี้จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ไขกฎหมายทั้งในส่วนนิยามและหน้าที่ความรับผิดชอบของลูกจ้างให้สอดคล้องกับหลักการ รวมถึงเพิ่มเติมบทบัญญัติกำหนดโทษปรับทางปกครองสำหรับนายจ้างที่ทำสัญญาตั้งให้ลูกจ้างเป็นผู้ประมวลผล

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ตามกฎหมายสหภาพยุโรปด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative analysis) และนำหลักการดังกล่าวมาปรับใช้ในการวิเคราะห์ตีความพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในส่วนหลักการเกี่ยวกับผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล

5. ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์เจตนารมณ์และที่มาของนิยาม “ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล” โดยเปรียบเทียบ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรประหว่าง GDPR และกฎหมายฉบับก่อนหน้า พบว่า เจตนารมณ์ในการกำหนดควบคุมผู้ประมวลผลนั้นเป็นไปเพื่อควบคุมผู้ให้บริการภายนอกในลักษณะ “Outsource” ไม่ใช่ลูกจ้างซึ่งเป็นบุคคลภายใน

2. ประเด็นเกี่ยวกับอำนาจตัดสินใจ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารพบว่า เกณฑ์สำคัญในการจำแนกผู้ประมวลผลคืออำนาจตัดสินใจซึ่งแม้ว่าตามเกณฑ์ของสหภาพยุโรปจะมีแนวทางว่าผู้ประมวลผลสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการและรายละเอียดได้แต่ก็เป็นกรณีการตัดสินใจในระดับที่สูงกว่าลูกจ้าง จึงสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของการกำหนดความรับผิดชอบผู้ประมวลผลที่หมายถึงผู้ให้บริการภายนอกหรือผู้รับเหมาช่วงมากกว่าลูกจ้างที่เป็นบุคคลภายใน

3. ผลการศึกษาพบว่า กฎหมายสหภาพยุโรป มีการกำหนดหลักการเฉพาะเพื่อควบคุมบุคคลที่ดำเนินการกับข้อมูลให้กับผู้ควบคุมข้อมูล โดยแยกชัดเจนระหว่าง ผู้ประมวลผล ซึ่งหมายถึงผู้ให้บริการหรือผู้รับเหมาช่วง และ ผู้ทำการภายใต้อำนาจของผู้ควบคุมข้อมูล ซึ่งหมายถึงลูกจ้างหรือบุคลากรภายในองค์กร แต่กฎหมายไทยไม่ได้กำหนดหลักการนี้ให้ชัดเจนจึงทำให้เกิดปัญหาการตีความผู้ประมวลผลและลูกจ้างว่าเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกันในฐานะผู้ประมวลผล

4.กฎหมายไทยไม่ได้กำหนดรายละเอียดชัดเจนในกรณีลูกจ้างสามารถเข้าถึง (Access) ข้อมูลส่วนบุคคลใน ความควบคุมของนายจ้าง ทำให้เกิดปัญหาการตีความว่าลูกจ้างเป็นผู้ประมวลผล ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการฯ สหภาพยุโรป กำหนดแนวทางตีความให้เกิดความชัดเจนว่าลูกจ้างเป็นผู้กระทำภายใต้อำนาจนายจ้างโดยมิใช่ผู้ ประมวลผล และการกระทำดังกล่าวยังคงเป็นการกระทำของนายจ้าง

5.จากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายสหราชอาณาจักรพบว่ามีการกำหนดแนวทางตีความไว้ชัดเจนในประเด็น สถานะลูกจ้างว่ามีผู้ประมวลผลของนายจ้าง ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับสหภาพยุโรป แต่ตัวบทของกฎหมายไทย ไม่ได้กำหนดรายละเอียดประเด็นนี้ไว้ชัดเจน

6. การอภิปรายและสรุปผล

การอภิปรายและสรุปผลการวิจัยจะจำแนกตามประเด็นการวิเคราะห์ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เจตนารมณ์และที่มาของนิยาม “ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล” เมื่อเปรียบเทียบกฎหมาย สหภาพยุโรป GDPR กับกฎหมายฉบับก่อนหน้า (Directive 95/46/EC) พบว่ากำหนดความรับผิดชอบผู้ควบคุมข้อมูล ส่วนบุคคล ส่งผลให้กฎหมายไม่ครอบคลุมไปถึง องค์กรหรือหน่วยงานอื่น ที่เป็นผู้ให้บริการในลักษณะ “Outsource” ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล เช่น บริษัทที่รับวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลลูกค้าของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล (Fromholz, J.M., 2000) แต่เมื่อมีการบัญญัติ GDPR มีการปรับหลักการใหม่โดยวางหลักความรับผิดชอบผู้ประมวลผล รวมทั้งกำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องทำข้อตกลงกับผู้ประมวลผลซึ่งระบุคำสั่ง (Instruction) และกำหนด ความผิดหากผู้ประมวลผลทำการเกินขอบเขตหรือนอกเหนือคำสั่งดังกล่าว จะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ในการกำหนด หลักการเกี่ยวกับผู้ประมวลผลคือเพื่อบังคับใช้กับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นนอกเหนือจากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมิใช่ บุคคลภายในขององค์กร

ประเด็นที่สอง การวิเคราะห์องค์ประกอบเกี่ยวกับ “อำนาจตัดสินใจ” ผลการศึกษากฎหมายสหภาพยุโรป พบว่าเกณฑ์สำคัญในการจำแนกระหว่างผู้ควบคุมข้อมูลและผู้ประมวลผลคือ อำนาจตัดสินใจ โดยผู้ควบคุมข้อมูลเป็นผู้ ตัดสินใจเกี่ยวกับ “สาระสำคัญของวิธีการประมวลผล” (Essential means) เช่น วัตถุประสงค์และวิธีการในการ ประมวลผล แต่ผู้ควบคุมข้อมูลอาจมอบให้ผู้ประมวลผลตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการในการประมวลผลที่ไม่ใช่สาระสำคัญ (Non-essential means) (European Data Protection Board (EDPB), 2021:15) เช่น การเลือกใช้ชนิดของ ฮาร์ดแวร์หรือซอฟต์แวร์ในการประมวลผล การกำหนดรายละเอียดของมาตรการรักษาความปลอดภัยในการ ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล แต่เมื่อพิจารณาเกณฑ์ของสหภาพยุโรปจะเห็นได้ว่า การให้ผู้ประมวลผลเลือกวิธีการ เช่น เลือกใช้โปรแกรมหรือเทคนิคในการวิเคราะห์ข้อมูล หรือเลือกกำหนดรายละเอียดมาตรการรักษาความปลอดภัยทาง สารสนเทศนั้น เป็นแนวทางปฏิบัติของผู้รับเหมาช่วงหรือผู้ให้บริการภายนอก ซึ่งองค์กรตกลงใช้บริการ สำหรับกรณี ลูกจ้างนั้นโดยทั่วไปมีหน้าที่ปฏิบัติงานไปตามระบบที่นายจ้างวางไว้แล้วโดยไม่สามารถเลือกฮาร์ดแวร์หรือซอฟต์แวร์หรือ เลือกกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยในรายละเอียดให้แตกต่างออกไปได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อำนาจ ตัดสินใจของผู้ประมวลผลนั้นอยู่ในระดับที่สูงกว่าลูกจ้าง จึงสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของการกำหนดความรับผิดชอบผู้ ประมวลผลที่หมายถึงผู้ให้บริการภายนอกหรือผู้รับเหมาช่วงมากกว่าลูกจ้างที่เป็นบุคคลภายใน กรณีนี้จึงแสดงว่าผู้ ประมวลผลคือผู้ให้บริการภายนอกมิใช่ลูกจ้างที่ทำตามคำสั่งและวิธีการที่นายจ้างกำหนดไว้ เมื่อเปรียบเทียบกับ กฎหมายไทยพบว่า กำหนดนิยามของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลโดยใช้คำว่า “อำนาจตัดสินใจ” เช่นเดียวกับสหภาพ ยุโรป แต่ไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับระดับของอำนาจตัดสินใจให้ชัดเจนระหว่างผู้ประมวลผลที่สามารถตัดสินใจ เลือกวิธีการและลูกจ้างที่เป็นเพียงปฏิบัติงานตามระบบหรือวิธีการที่นายจ้างกำหนดไว้ จึงทำให้ผู้ประกอบการอาจ ตีความว่านายจ้างซึ่งเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจสามารถมอบหมายให้ลูกจ้างตัดสินใจถึงระดับของการเป็นผู้ประมวลผลได้

ประเด็นที่สาม การจำแนกสถานะของผู้อื่นนอกเหนือจากผู้ควบคุมข้อมูลที่ทำเนิการเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้เนื่องจากการประกอบกิจการของผู้ควบคุมข้อมูลนั้นอาจมีบุคคลอื่นมาเป็นผู้ดำเนินการกับข้อมูลส่วนบุคคล

โดยในบางกรณีลูกจ้างปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลในความควบคุมของนายจ้างและอาจก่อความเสียหายหรือกระทบต่อข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ลูกจ้างประมวลผลข้อมูลลูกค้าของนายจ้าง ลักษณะเช่นนี้เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดการตีความว่าลูกจ้างเป็นผู้ประมวลผล ซึ่งเมื่อพิจารณากฎหมายไทยแล้วพบว่ามาตรา 6 และมาตรา 40 ไม่ได้กำหนดแยกสถานะระหว่างผู้ประมวลผลกับลูกจ้างของผู้ควบคุมข้อมูลออกจากกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายสหภาพยุโรป พบว่ามีการจำแนกบุคคลที่อาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับข้อมูลในความควบคุมของผู้ควบคุมข้อมูลออกเป็นสองประเภทอย่างชัดเจน คือ ผู้ประมวลผล และ ลูกจ้าง ดังปรากฏในมาตรา 29 ว่าด้วย “การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้อำนาจของผู้ควบคุมข้อมูลหรือผู้ประมวลผล” (Processing under the authority of the controller or processor) วางหลักว่า “ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลและบุคคลใดที่กระทำการภายใต้อำนาจของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลได้ จะต้องไม่ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลนั้นนอกเหนือคำสั่งที่ได้รับจากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเว้นแต่เป็นการกระทำตามกฎหมายสหภาพยุโรปหรือกฎหมายประเทศสมาชิก” จะเห็นได้ว่า มาตราที่จำแนกบุคคลที่กระทำการภายใต้อำนาจของผู้ควบคุมข้อมูลเป็นสองประเภท คือ (1) ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล (The processor) และ (2) บุคคลอื่นใดที่กระทำการภายใต้อำนาจของผู้ควบคุมข้อมูลหรือผู้ประมวลผล จึงตีความได้ว่า หากกฎหมายมีเจตนารมณ์ให้ลูกจ้างของผู้ควบคุมข้อมูลอยู่ในความหมายของผู้ประมวลผลก็ไม่จำเป็นต้องจำแนกบุคคลที่กระทำการภายใต้อำนาจของผู้ควบคุมข้อมูลเป็นสองประเภท นอกจากนั้น มาตรา 29 ยังระบุถึงบุคคลที่กระทำการภายใต้อำนาจของผู้ประมวลผลด้วย ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้ไม่ใช่ผู้ประมวลผลช่วง (Sub-processor) แต่หมายถึงลูกจ้างหรือพนักงานของผู้ประมวลผลนั่นเอง

ประเด็นที่สี่ การกำหนดหลักการที่ชัดเจนเพื่อคุ้มครองลูกจ้างที่สามารถเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้เนื่องจากในบางกรณีลูกจ้างที่ปฏิบัติงานตามหน้าที่อาจเข้าถึง (Access) ข้อมูลส่วนบุคคลในความควบคุมของนายจ้าง เช่น ระบบฐานข้อมูลลูกค้า เมื่อพิจารณาตัวบทของกฎหมายไทยพบว่าไม่ได้กำหนดรายละเอียดที่ชัดเจนจึงทำให้นายจ้างอาจตีความว่าลูกจ้างเป็นผู้ประมวลผลเนื่องจากเข้าองค์ประกอบ “ทำการตามคำสั่ง” ของมาตรา 6 และนำไปสู่ความรับผิดตามมาตรา 40 ในประเด็นนี้ผลการศึกษาเปรียบเทียบพบว่า คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป (EDPB) กำหนดแนวตีความกรณีที่ลูกจ้างเป็นผู้ทำการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลภายในองค์กรหรือหน่วยงานโดยแยกเป็นสองประเด็นคือ (EDPB), 2021:10) 1) การกำหนดแนวทางตีความว่า โดยทั่วไปไม่ถือว่าลูกจ้างดังกล่าวอยู่ในสถานะผู้ควบคุมข้อมูลหรือผู้ประมวลผล แต่อยู่ในสถานะ “บุคคลที่กระทำการภายใต้อำนาจ (Acting under authority) ของผู้ควบคุมข้อมูลหรือผู้ประมวลผล” กล่าวคือ การเข้าถึงข้อมูลโดยลูกจ้างยังถือเป็นการกระทำของนายจ้างที่เป็นผู้ควบคุมข้อมูลนั่นเอง โดยลูกจ้างจะไม่มีสถานะและความรับผิดชอบทั้งกรณีผู้ควบคุมข้อมูลและผู้ประมวลผล 2) การกำหนดข้อสันนิษฐานว่า ในกรณีลูกจ้างดำเนินการกับข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้ขอบเขตกิจกรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นการกระทำภายใต้การควบคุมขององค์กรหรือหน่วยงานนั้นซึ่งเป็นผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล จะเห็นได้ว่า การกำหนดรายละเอียดที่ชัดเจนตามแนวทางสหภาพยุโรปเป็นการคุ้มครองลูกจ้างโดยไม่เปิดโอกาสให้ตีความได้ว่าลูกจ้างที่เข้าถึงข้อมูลได้นั้นมีสถานะเป็นผู้ประมวลผล

ประเด็นที่ห้า การกำหนดขอบเขตของลูกจ้างที่จะได้รับการคุ้มครองเพื่อไม่อยู่ในสถานะของผู้ประมวลผลจากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายภายในของประเทศในสหภาพยุโรปเกี่ยวกับการตีความนิยามของผู้ประมวลผลพบว่าคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหราชอาณาจักรวางแนวทางตีความว่า “ลูกจ้างของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไม่ใช่ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ตราบใดที่ลูกจ้างนั้นกระทำการภายในขอบเขตหน้าที่ในฐานะลูกจ้าง ถือว่าลูกจ้างกระทำการในฐานะตัวแทนของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรืออยู่ในสถานะส่วนหนึ่งของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล มิใช่คู่สัญญาที่แยกต่างหากจากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งประมวลผลข้อมูลในนามของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล” (Information Commissioner’s Office (ICO), 2018) อย่างไรก็ตาม นิยามของผู้ประมวลผลตามกฎหมายไทยไม่ได้กำหนดให้ชัดเจนว่าไม่รวมถึงลูกจ้างและไม่ได้กำหนดรายละเอียดอีกชั้นหนึ่งว่าลูกจ้างที่จะไม่ถือเป็นผู้ประมวลผลเมื่อทำการในขอบเขตหน้าที่จ้าง

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้น สรุปว่า การตีความตาม GDPR จำกัดขอบเขตหลักการเกี่ยวกับผู้ประมวลผลเฉพาะองค์กรหรือหน่วยงานอื่น (Another legal entity) นอกเหนือจากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล สำหรับลูกจ้างของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลถือเป็นส่วนหนึ่งในขอบเขตการกระทำของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ตาม พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มาตรา 6 และ 40 แม้จะร่างขึ้นตามตัวแบบของสหภาพยุโรปแต่มีความไม่ชัดเจนในประเด็นนี้ นำไปสู่ผลกระทบของลูกจ้างหากนายจ้างตีความแตกต่างจากเจตนารมณ์ของกฎหมายสหภาพยุโรปและกำหนดให้ลูกจ้างต้องทำสัญญาเป็นผู้ประมวลผลซึ่งทำให้ลูกจ้างต้องเกิดความรับผิดตามสัญญาทางแพ่งและยังอาจนำไปสู่ความรับผิดทางปกครองตามมาตรา 40 ของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอีกด้วย งานวิจัยนี้จึงมีข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อแก้ไขกฎหมายอันเป็นการคุ้มครองลูกจ้างจากความรับผิดที่คลาดเคลื่อนจากหลักการสากล

7 ข้อเสนอแนะของการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ใน 3 ประเด็นดังนี้

1. แก้ไขในส่วนนิยาม (Definition) ของผู้ประมวลผล มาตรา 6 โดยกำหนดให้ชัดเจนว่าผู้ประมวลผลหมายถึงผู้ให้บริการภายนอก ดังนี้ “ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล หมายความว่า บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งดำเนินการเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามคำสั่งหรือในนามของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ ไม่รวมถึงลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล”

2. แก้ไขกฎหมายในส่วนเนื้อหาความรับผิดของผู้ประมวลผลโดยจำแนกสถานะของผู้ประมวลผล และ ลูกจ้างให้ชัดเจน ตามตัวแบบมาตรา 29 ของ GDPR โดยแก้ไขกฎหมายไทยมาตรา 40 เพิ่มเติมข้อความดังนี้ “ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลและลูกจ้างของผู้ประมวลผลจะต้องไม่ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลนอกเหนือคำสั่งที่ได้รับจากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเว้นแต่เป็นการกระทำตามกฎหมาย”

3. ข้อเสนอแนะกฎหมายในส่วนการคุ้มครองลูกจ้าง เพื่อป้องกันมิให้นายจ้างที่ยังคงตีความโดยฝ่าฝืนจากตัวบทและเจตนารมณ์ของกฎหมายด้วยการใช้วิธีจัดให้ลูกจ้างทำสัญญาประมวลผลและยอมรับสถานะเป็นผู้ประมวลผล โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติกำหนดโทษปรับทางปกครองสำหรับนายจ้างที่ทำสัญญาตั้งให้ลูกจ้างเป็นผู้ประมวลผล ดังนี้ “ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 6 โดยแต่งตั้งหรือทำสัญญากำหนดให้ลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานของตนซึ่งกระทำการเฉพาะในขอบเขตทางการที่จ้าง เป็นผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินหนึ่งล้านบาท”

8. เอกสารอ้างอิง

- คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2564:1). *หลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2563). *กฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เล่ม 1 : ภาคความผิดต่อความมั่นคงปลอดภัยของระบบและข้อมูลคอมพิวเตอร์*. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2564). *กฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เล่ม 2 : ภาคการฉ้อโกงทางคอมพิวเตอร์ สแปมและความผิดอื่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2561). *รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนากฎหมายอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ของประเทศไทยเพื่อการป้องกันและปราบปรามการฉ้อโกงหลอกลวงทางคอมพิวเตอร์ ในบริบทเศรษฐกิจดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2564:2). ผลกระทบทางลบอันเกิดจากกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปและพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(38), 42-56.
- ชลธิชา สมสอด, คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2561). ผลกระทบทางกฎหมายของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลจากการส่งสแปม. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 19(2), 57-76.

- คณาธิป ทองรวีวงศ์, และ ชลธิชา สมสะอาด. (2564). การปรับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560 กับการหลอกลวงเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงความรักที่กระทำทางระบบคอมพิวเตอร์. *วารสารรัชต์ภาคย์ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 15(39), 230-239.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2559). หนังสือที่ นร 0503/14561 เรื่อง เสนอร่างพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.... พร้อมบันทึกหลักการและเหตุผล, ลงวันที่ 26 เมษายน 2559.
- Fromholz, J. M. (2000). "The European Union data privacy directive". *Berkeley technology law journal*, 15(1), 460 - 484.
- Thongraweewong, K. (2018). Legal limitations relating to the Application of Thai Computer-related Crime Act of B.E. 2560 to the case of "Phishing". *Conference proceeding of 9th International Science, Social Science, Engineering and Energy Conference*. Bangkok: Kasem Bundit University.
- Information Commissioner's Office (ICO). (2018). *UK. Guide to the General Data Protection Regulation (GDPR)* [Online]. n.d. Available URL: www.ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection
- European Data Protection Board (EDPB). *Guidelines 07/2020 on the concepts of controller and processor in the GDPR*, Version 2.0, 7 July 2021, pp. 25-26.
- Kuner, C. (2018). International Organizations and the EU General Data Protection Regulation, *International Organisations Law Review*, 75, 780-798.
- Solove, D. (2006). "A Taxonomy of Privacy". *University of Pennsylvania Law Review*, 154(3), 477 - 560.
- Voss, W. G. (2017). European Union Data Privacy Law Reform: General Data Protection Regulation, Privacy Shield, and the Right to Delisting. *Business Lawyer*, 72(1), 221-233.